

BS/123/2011

**O UKRYWANIU SYMPATII
POLITYCZNYCH**

Znak jakości przyznany CBOS przez Organizację Firm Badania Opinii i Rynku
13 stycznia 2011 roku

Fundacja Centrum Badania Opinii Społecznej
ul. Żurawia 4a, 00-503 Warszawa
e-mail: sekretariat@cbos.pl; info@cbos.pl
<http://www.cbos.pl>
(48 22) 629 35 69

9 października odbędą się wybory parlamentarne. W pierwszej połowie września¹, kiedy przeprowadzaliśmy nasze badanie, kampania wyborcza wkraczała już w decydującą fazę. Uznaliśmy ten moment za odpowiedni, by zmierzyć się z problemem ukrywania sympatii politycznych – kwestią, która powraca przy okazji kolejnych wyborów budząc zainteresowanie zarówno biernych obserwatorów, jak i głównych aktorów politycznych zmagających się.

We wrześniowym sondażu obok standardowej baterii wskaźników wyborczych zamieściliśmy też dodatkowe pytania poświęcone temu zagadnieniu. Deklaracje ankietowanych pozwoliły określić, czy i w jakich sytuacjach Polacy mają problem z ujawnianiem sympatii politycznych. Pogłębione analizy umożliwiły natomiast wyróżnienie tych ugrupowań, z którymi sympatyzowanie okazuje się najbardziej stygmatyzujące oraz zweryfikowanie, czy deklarowany brak zdecydowania co do barw partyjnych popieranego kandydata (wyjątkowo w tej kampanii częsty – we wrześniu wyraziło go 25% osób twierdzących, że na pewno wezmą udział w wyborach), jest w pełni wiarygodny.

POWIEDZIEĆ CZY PRZEMILCZEĆ?

Chcąc zbadać tendencję do nieujawniania ewentualnego poparcia dla głównych formacji politycznych, zapytaliśmy respondentów o to, czy powiedzieliby o swoim wyborze osobom z rodziny, kolegom z pracy, uczelni lub szkoły oraz ankieterowi w badaniu kwestionariuszowym. Zrezygnowaliśmy tym samym z bardziej pośrednich pytań projekcyjnych, których zastosowanie pociągałoby za sobą ryzyko odtworzenia stereotypu „modnych” oraz „niemodnych” preferencji partyjnych.

¹ Badanie „Aktualne problemy i wydarzenia” (256) przeprowadzono w dniach 8 – 14 września 2011 roku na liczącej 1077 osób reprezentatywnej próbie losowej dorosłych mieszkańców Polski. Omawiany w komunikacie temat realizowano we współpracy z Instytutem Socjologii UW.

Odpowiedzi badanych pozwalają stwierdzić, że taką informację najtrudniej przyszłoby im wyjawić znajomym z pracy lub szkoły – niezależnie od partii, której udzielaliby poparcia, nie zdecydowałoby się na to około dwóch piątych ankietowanych (od 37% – gdyby zamierzali oddać głos na kandydata PSL, do 43% – gdyby zamierzali oddać głos na kandydata Ruchu Palikota). Zgodnie z deklaracjami, mniej krępująca byłaby rozmowa z ankieterem lub członkiem rodziny – w takich okolicznościach o niewyjawianiu swoich preferencji mówi od niespełna jednej czwartej (odpowiednio: 23% i 24% – gdyby zamierzali oddać głos na kandydata PO lub PSL) do mniej niż jednej trzeciej badanych (odpowiednio: 27% i 31% – gdyby zamierzali oddać głos na kandydata Ruchu Palikota).

Tabela 1

Ciekawi nas, czy ludzie opowiadają innym o swoich poglądach politycznych. Nie pytamy teraz czy weźmie Pan(i) udział w wyborach parlamentarnych i na kogo będzie Pan(i) głosował(a). Ale gdyby Pan(i) głosował(a) na kandydata(ke) [...], to czy powiedział(a)by Pan(i) o tym:		najbliższej rodzinie*	kolegom w pracy lub na uczelni/ w szkole**	ankieterowi w takiej rozmowie, jak ta, którą prowadzimy
		w procentach		
Polskiego Stronnictwa Ludowego	Tak	72	59	72
	Nie	24	37	23
	Trudno powiedzieć	4	4	5
Platformy Obywatelskiej	Tak	74	59	73
	Nie	24	39	23
	Trudno powiedzieć	2	2	4
Sojuszu Lewicy Demokratycznej	Tak	71	59	71
	Nie	25	38	24
	Trudno powiedzieć	4	3	5
partii Polska Jest Najważniejsza	Tak	67	55	69
	Nie	27	39	25
	Trudno powiedzieć	6	6	6
Prawa i Sprawiedliwości	Tak	67	55	69
	Nie	30	42	27
	Trudno powiedzieć	3	3	4
Ruchu Palikota	Tak	64	52	67
	Nie	31	43	27
	Trudno powiedzieć	5	5	6

* Z podstawy procentowania poszczególnych wyników wykluczono odpowiedzi respondentów niemających rodziny

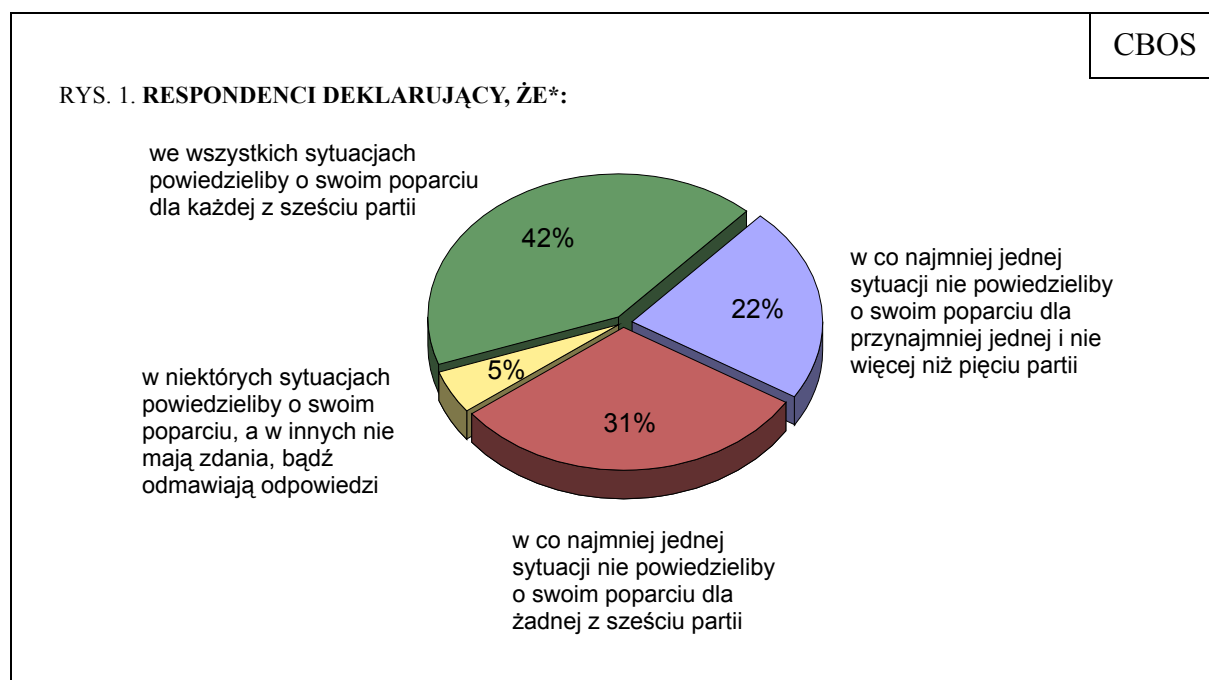
** Z podstawy procentowania poszczególnych wyników wykluczono odpowiedzi respondentów niepracujących/ nieuczących się

Choć deklaracje respondentów pozwalają utworzyć ranking ugrupowań, których publiczne poparcie byłoby relatywnie mniej lub bardziej stygmatyzujące – bez względu na okoliczności, najwięcej osób ujawniłoby chęć głosowania na kandydata PSL, natomiast

najmniej na kandydata Ruchu Palikota – to różnice we „wstydlivości” sympatyzowania z poszczególnymi formacjami nie wydają się, na pierwszy rzut oka, znaczące. Dalsze analizy pokazują jednak, że faktyczne dysproporcje w omawianych wynikach są niwelowane przez deklaracje osób odznaczających się ogólnie przychylnym lub niechętnym stosunkiem do mówienia o swoich preferencjach partyjnych.

Ponad dwie piąte ankietowanych (42%) przyznaje, że niezależnie od tego, kogo by popierali, powiedzieliby o swoich upodobaniach zarówno w otoczeniu rodzinnym, koleżeńskim, jak i w obecności ankietera. O braku skrępowania w wyrażaniu poglądów politycznych częściej mówią osoby o orientacji centrowej i prawicowej, sympatycy PO, respondenci młodszy, lepiej wykształceni oraz bardziej zadowoleni z warunków materialnych swoich gospodarstw domowych. Większą otwartość w tym względzie deklarują też mężczyźni oraz uczniowie i studenci, a w grupach społeczno-zawodowych: wysoko wykwalifikowani specjaliści, osoby prowadzące własną działalność poza rolnictwem i pracownicy średniego szczebla, w tym technicy (zob. tabela aneksowa).

Zgoła odmienny pogląd wyraża prawie jedna trzecia badanych (31%) – są to częściej osoby w wieku co najmniej 45 lat, żyjące w mniejszych miejscowościach, gorzej wykształcone i gorzej sytuowane (zob. tabela aneksowa) oraz niemające sprecyzowanych preferencji wyborczych – twierdzące, że bez względu na to, na jaką partię chcieliby oddać głos, w co najmniej jednej z wymienionych sytuacji zrezygnowaliby z wyjawienia tej informacji.

* Na podstawie odpowiedzi na osiemnaście pytań kwestionariusza

Jedna piąta respondentów (22%) deklaruje, że ich stosunek do ujawnienia partyjnych upodobań różniłby się w zależności od tego, którą formację mieliby poprzeć. Jedynie tę grupę cechuje skrepowanie przy ujawnianiu niektórych tylko preferencji, co świadczy o tym, że osoby te dostrzegają różnice we „wstydlivości” sympatyzowania z poszczególnymi ugrupowaniami. Tendencji do ukrywania poparcia dla wybranych partii sprzyja wyrazista – lewicowa lub prawicowa – orientacja polityczna i wiek emerytalny. Skłonność ta jest też częstsza wśród kobiet niż mężczyzn, wyborców PSL oraz wśród osób często uczestniczących w praktykach religijnych i w ogóle niepraktykujących religijnie (zob. tabela aneksowa).

Tabela 2

Respondenci deklarujący, że*:	Elektoraty				Niezdęcydowani na kogo zagłosują	Ogół respondentów
	PO	PiS	SLD	PSL		
	w procentach					
– w co najmniej jednej sytuacji nie powiedzieliby o swoim poparciu dla żadnej z sześciu partii	18	24	30	27	46	31
– w co najmniej jednej sytuacji nie powiedzieliby o swoim poparciu dla przynajmniej jednej i nie więcej niż pięciu partii	27	29	26	38	13	22
– we wszystkich sytuacjach powiedzieliby o swoim poparciu dla każdej z sześciu partii	51	43	37	32	37	42
– w niektórych sytuacjach powiedzieliby o swoim poparciu, a w innych nie mają zdania, bądź odmawiają odpowiedzi	4	4	7	3	4	5

* Na podstawie odpowiedzi na osiemnaście pytań kwestionariusza

„NIEMODNE” PREFERENCJE

W grupie osób niechętnie przyznających się do poparcia dla niektórych tylko partii (22% ogółu badanych – przyp. autorki), ponad połowa twierdzi, że w co najmniej jednej sytuacji – w rozmowie z rodziną, znajomymi lub z ankieterem – nie przyznałaby się do głosowania na kandydata Ruchu Palikota (55%) oraz PiS (53%). Więcej niż dwie piąte (44%) skrywałoby swoje poparcie dla PO, a ponad jedna trzecia nie powiedziałaby o sympatyzowaniu z PjN (38%) i SLD (35%). Relatywnie najmniej badanych deklaruje, że nie ujawniliby poparcia dla kandydata PSL – skrepowanie tą preferencją wyraża co czwarty ankietowany w tej grupie (26%).

Tabela 3

Ciekawi nas, czy ludzie opowiadają innym o swoich poglądach politycznych. Nie pytamy teraz czy weźmie Pan(i) udział w wyborach parlamentarnych i na kogo będzie Pan(i) głosował(a). Ale gdyby Pan(i) głosował(a) na kandydata(kę) [...], to czy powiedział(a)by Pan(i) o tym: (a) najbliższej rodzinie, (b) kolegom w pracy lub na uczelni/ w szkole, (c) ankieterowi w takiej rozmowie, jak ta, którą prowadzimy?*	Odsetek respondentów deklarujących, że w co najmniej jednej sytuacji nie powiedzieliby o swoim poparciu dla przynajmniej jednej i nie więcej niż pięciu partii (N=243)**
	w procentach
Polskiego Stronnictwa Ludowego	26
Sojuszu Lewicy Demokratycznej	35
partii Polska Jest Najważniejsza	38
Platformy Obywatelskiej	44
Prawa i Sprawiedliwości	53
Ruchu Palikota	55
* Na podstawie <i>sum boolowskich</i> przeczących odpowiedzi na trzy pytania kwestionariusza	
** Na podstawie odpowiedzi na osiemnaście pytań kwestionariusza	

Respondenci twierdzący, że nie przyznaliby się do głosowania na PiS, w większości nie mieliby problemu z ujawnieniem poparcia dla kandydata Ruchu Palikota i PO.

Tabela 4. Macierz zależności – wartości współczynnika siły związku phi; odpowiedzi respondentów deklarujących, że w co najmniej jednej sytuacji **nie** powiedzieliby o swoim poparciu dla przynajmniej jednej i nie więcej niż pięciu partii (N=243)

Nie powiedział(a)bym o swoim poparciu dla:	PO	PiS	SLD	PSL	Ruchu Palikota	PJN
PO	1,00	-0,15*	0,20*	0,12	-0,12	-0,06
PiS	-0,15*	1,00	0,02	0,04	-0,19*	0,16*
SLD	0,20*	0,02	1,00	0,41*	0,17*	0,33*
PSL	0,12	0,04	0,41*	1,00	0,09	0,28*
Ruchu Palikota	-0,12	-0,19*	0,17*	0,09	1,00	0,34*
PJN	-0,06	0,16*	0,33*	0,28*	0,34*	1,00

Kolorem czerwonym zaznaczono zależności, w których deklarowane nieprzyznanie się do poparcia dla jednej partii nie sprzyja analogicznej deklaracji dla drugiego ugrupowania; kolorem zielonym zaznaczono zależności, w których deklarowane nieprzyznanie się do poparcia dla jednej z partii sprzyja analogicznej deklaracji dla drugiego ugrupowania

* Zależność istotna dwustronnie na poziomie 0,05

Percepcja „wstydlivosti” poszczególnych sympatii wyborczych jest zróżnicowana społecznie. Powściągliwość w ujawnianiu woli głosowania na konkretną formację wskazuje, w których grupach preferencja ta jest silniej stygmatyzująca.

O ile ujawnienie sympatii do PiS i PJN byłoby bardziej kłopotliwe dla mężczyzn, o tyle kobiety częściej nie przyznałyby się do popierania PSL i SLD. Wyjawienie chęci

głosowania na PiS stanowiłoby większy problem dla osób relatywnie młodych, z kolei im starszy respondent, tym częściej deklaruje, że nie powiedziałby o tym, że zamierza oddać głos na PO, SLD bądź PjN. Rezygnacji z ujawniania poparcia dla PO i SLD – odwrotnie niż w przypadku PiS – sprzyja niższe wykształcenie oraz uzyskiwanie dochodów *per capita* poniżej 1500 zł. Istotna dla stopnia skrupowania poszczególnymi preferencjami jest też deklarowana orientacja polityczna badanych: osoby o poglądach prawicowych miałyby większe trudności z przyznaniem się do poparcia dla SLD, jawne sympatyzowanie z PiS częściej krępowałyby natomiast respondentów o orientacji lewicowej.

Tabela 5

Odpowiedzi respondentów deklarujących, że w co najmniej jednej sytuacji nie powiedzieliby o swoim poparciu dla*:		PO	PiS	SLD	PSL	Ruchu Palikota	PjN
		w procentach					
**N=243		44	53	35	26	55	38
Płeć	Mężczyźni	43	56	29	22	55	40
	Kobiety	44	51	39	30	54	36
Wiek	18-24 lata	31	64	20	23	50	27
	25-34	34	69	15	23	39	32
	35-44	44	49	37	35	59	29
	45-54	51	54	42	22	56	48
	55-64	40	42	38	18	57	33
	65 lat i więcej	53	50	44	34	61	48
Miejsce zamieszkania	Wieś	52	51	38	28	59	34
	Miasto do 20 tys.	44	53	34	26	52	41
	20-100 tys.	45	62	33	23	52	42
	101-500 tys.	36	54	40	34	54	43
	501 tys. i więcej mieszk.	34	45	22	17	52	29
Wykształcenie	Podstawowe	55	52	40	31	49	42
	Zasadnicze zawodowe	53	47	39	26	64	42
	Średnie	39	56	34	25	53	32
	Wyższe	24	58	23	24	53	38
Dochody na jedną osobę	Do 500 zł	52	49	38	34	56	30
	501-750	74	57	43	25	59	44
	751-1000	45	48	30	31	55	37
	1001-1500	40	54	32	27	61	44
	Powyżej 1500 zł	27	64	24	22	59	42
Poglądy polityczne	Lewica	34	71	22	17	40	47
	Centrum	45	52	17	11	60	27
	Prawica	47	44	51	36	66	47
	Trudno powiedzieć	43	55	40	38	43	31
Elektorat	PO	15	69	30	30	57	44
	PiS	51	11	60	38	68	36

Procentowano w kategoriach zmiennych niezależnych; odsetki nie sumują się do 100, ponieważ każdy respondent mógł wskazać więcej niż jedną partię

* Na podstawie *sum boolowskich* przeczących odpowiedzi na trzy pytania kwestionariusza

** Respondenci deklarujący, że w co najmniej jednej sytuacji **nie** powiedzieliby o swoim poparciu dla przynajmniej jednej i nie więcej niż pięciu partii; na podstawie odpowiedzi na osiemnaście pytań kwestionariusza

Większa powściągliwość w wyrażeniu poglądów innych niż deklarowane cechuje elektorat PiS – ankietowani twierdzący, że w wyborach zagłosują na kandydata tej partii rzadziej niż zwolennicy PO krępowaliby się jedynie publicznego poparcia PJN. Uwagę zwraca też fakt, że o ile wśród wyborców PO zdecydowanie najbardziej kłopotliwe byłoby opowiedzenie się za PiS, o tyle zwolennicy PiS rzadziej niż do głosowania na PO przyznaliby się do sympatyzowania z Ruchem Palikota i SLD.

Niezależnie od ugrupowania, kłopoty z mówieniem o swoich preferencjach częściej mają mieszkańcy wsi, a rzadziej – dużych ośrodków miejskich. Interesująca wydaje się też skłonność do ukrywania ewentualnego poparcia dla Ruchu Palikota – na ogół zbliżona we wszystkich grupach społecznych.

„WSTYDLIWI” ELEKTORAT

Innym miernikiem „wstydlivosti” sympatyzowania z różnymi ugrupowaniami są deklarowane zachowania potencjalnych wyborców poszczególnych partii, pozwalające oszacować, w jakim stopniu ich upodobania spotykają się z akceptacją najbliższego otoczenia².

Osoby deklarujące, że w nadchodzących wyborach oddadzą głos na PO lub PiS niemal powszechnie (po 87%) przyznają, że powiedziałyby o tym swojej najbliższej rodzinie. Na tle pozostałych elektoratów, ankietowani ci byliby też najmniej skrupowani wyrażając swoje preferencje w kręgu koleżeńskim – uczyniłoby to prawie trzy czwarte z nich (odpowiednio: 73% i 74%). Nieco bardziej „zawstydzeni” politycznymi sympatiami okazują się zwolennicy PSL – niezależnie od otoczenia, na ujawnienie barw partyjnych popieranego kandydata zdecydowałoby się około 70% tej grupy. Dużą dysproporcję w skłonności do wyjawienia swoich preferencji wobec rodziny i znajomych z pracy lub szkoły obserwujemy natomiast wśród osób sympatyzujących z SLD – o ile w gronie rodzinnym powiedziałyby o niej cztery piąte z nich (78%), o tyle w rozmowie ze znajomymi zdecydowałoby się na to tylko 59%.

² Z uwagi na niedostateczną liczebność ankietowanych deklarujących, że w nadchodzących wyborach parlamentarnych zagłosują na Ruch Palikota lub partię Polska Jest Najważniejsza, w analizie uwzględniono wyłącznie elektoraty czterech głównych formacji politycznych.

Tabela 6

Odpowiedzi elektoratów poszczególnych partii:		Ciekawi nas, czy ludzie opowiadają innym o swoich poglądach politycznych. Nie pytamy teraz czy weźmie Pan(i) udział w wyborach parlamentarnych i na kogo będzie Pan(i) głosował(a). Ale gdyby Pan(i) głosował(a) na kandydata(kę) [...], to czy powiedział(a)by Pan(i) o tym:	
		najbliższej rodzinie*	kolegom w pracy lub na uczelni/ w szkole**
		w procentach	
Polskiego Stronnictwa Ludowego	Tak	73	70
	Nie	24	26
	Trudno powiedzieć	3	4
Platformy Obywatelskiej	Tak	87	73
	Nie	12	23
	Trudno powiedzieć	1	4
Sojuszu Lewicy Demokratycznej	Tak	78	59
	Nie	22	38
	Trudno powiedzieć	0	3
Prawa i Sprawiedliwości	Tak	87	74
	Nie	12	25
	Trudno powiedzieć	1	1

* Z podstawy procentowania poszczególnych wyników wykluczono odpowiedzi respondentów niemających rodziny
 ** Z podstawy procentowania poszczególnych wyników wykluczono odpowiedzi respondentów niepracujących/ nieuczących się

WIEM, ALE NIE POWIEM?

Na niespełna miesiąc przed wyborami, co czwarty respondent zamierzający wziąć w nich udział (25%) twierdził, że nie wie na kogo odda swój głos. Mimo że sytuacja ta jest oczywiście realna, mając na uwadze – wykazaną wcześniej – częstą niechęć tej grupy do mówienia o swoich poglądach politycznych, postanowiliśmy przyjrzeć się jej bliżej.

Choć osoby o niesprecyzowanych preferencjach wyborczych w przeważającej części (51%) twierdzą, że wyjawilyby je w wywiadzie kwestionariuszowym, to jednocześnie niemal dwukrotnie częściej niż ogół badanych deklarują też, że niezależnie od tego na jaką patię zamierzaliby zagłosować, nie powiedzieliby o tym ankieterowi (33% wobec 18%).

Tabela 7

Respondenci deklarujący, że*:	Respondenci niezdecydowani na kogo zgłoszą (N=165)	Ogół respondentów
	w procentach	
– nie powiedzieliby ankieterowi o swoim poparciu dla żadnej z sześciu partii	33	18
– nie powiedzieliby ankieterowi o swoim poparciu dla przynajmniej jednej i nie więcej niż pięciu partii	8	16
– powiedzieliby ankieterowi o swoim poparciu dla każdej z sześciu partii	51	59
– w przypadku niektórych partii powiedzieliby o swoim poparciu, a w przypadku innych nie mają zdania, bądź odmawiają odpowiedzi	8	7

* Na podstawie odpowiedzi na sześć pytań kwestionariusza

Deklarowana powściągliwość w wyrażeniu sympatii politycznych jest zbliżona dla różnych ugrupowań. Bez względu na to o jaką formację pytaliśmy, więcej niż jedna trzecia respondentów przyznawała, że powstrzymałaby się od ujawnienia ankieterowi chęci poparcia jej w wyborach.

Tabela 8

Ciekawi nas, czy ludzie opowiadają innym o swoich poglądach politycznych. Nie pytamy teraz czy weźmie Pan(i) udział w wyborach parlamentarnych i na kogo będzie Pan(i) głosował(a). Ale gdyby Pan(i) głosował(a) na kandydata(kę) [...], to czy powiedział(a)by Pan(i) o tym ankieterowi w takiej rozmowie, jak ta, którą prowadzimy?	Respondenci niezdecydowani na kogo zgłoszą, deklarujący, że nie powiedzieliby ankieterowi o swoich poglądach politycznych (N=165)	Ogół respondentów
	w procentach	
Platformy Obywatelskiej	36	23
Prawa i Sprawiedliwości	36	27
Sojuszu Lewicy Demokratycznej	35	24
Polskiego Stronnictwa Ludowego	35	23
Ruchu Palikota	37	27
partii Polska Jest Najważniejsza	36	25
Średnia arytmetyczna	36	25

Niezdecydowani, którzy nie przyznaliby się ankieterowi do sympatyzowania z żadnym ugrupowaniem, to na ogół osoby o orientacji centrowej lub niemające sprecyzowanych poglądów politycznych, w największej części niepamiętające, któremu z ugrupowań udzieliły poparcia w poprzednich wyborach, niebiorące w nich udziału lub głosujące na PiS oraz niemające zdania na temat tego, zwycięstwa której partii obawiałyby się najbardziej.

Tabela 9

Respondenci niezdecydowani na kogo zagłosują, deklarujący, że nie powiedzieliby ankieterowi o swoim poparciu dla żadnej z sześciu partii*:		w procentach
N=55		
Poglądy polityczne	Lewica	10
	Centrum	38
	Prawica	20
	Trudno powiedzieć	32
Elektorat w wyborach do Sejmu w 2007 roku	PiS	15
	PO	6
	Inna partia	8
	Respondent odmawia podania ugrupowania	6
	Respondent nie pamięta na jaką partię głosował	39
	Respondent nie brał udziału w wyborach	15
	Respondent nie pamięta, czy brał udział w wyborach	11
Partia, której zwycięstwa respondent obawia się najbardziej	PO	17
	PiS	23
	Ruch Palikota	6
	SLD	10
	Żadna	18
	Trudno powiedzieć	26

* Na podstawie odpowiedzi na sześć pytań kwestionariusza

★

★

★

W okresie przedwyborczym oczy wszystkich zwrócone są na wyniki sondaży politycznych. Badania kwestionariuszowe – z uwagi na relatywnie niedługi czas realizacji i możliwość dokonywania ogólnospołecznych generalizacji – wydają się najlepszym barometrem przedwyborczych nastrojów. Wielu oczekuje od wyników pracy socjologów idealnej precyzji, zapominając niejednokrotnie o jej specyfice; niekiedy lekceważąc też elementarne zasady wnioskowania statystycznego. Tymczasem badania społeczne, z natury rzeczy, nie dostarczają danych twardych, a delikatna problematyka preferencji wyborczych stanowi grunt wyjątkowo podatny dla ukrywania faktycznych poglądów.

Choć respondenci jednogłośnie przyznają, że w rozmowie z ankieterem mówiliby o swych preferencjach politycznych równie śmiało, co w otoczeniu najbliższej rodziny, to zdrowy rozsądek nakazywałby przypuszczać, że te uprzejme deklaracje nie muszą wiernie odzwierciedlać rzeczywistych zachowań. Do ostrożności przy uogólnianiu wypowiedzi

ankietowanych skłaniają też rezultaty dalszych analiz. Duża ich część nie lubi bowiem rozmawiać o swoich poglądach politycznych, a ci, którzy są do tego skłonni dość często wykazują podatność na panujące w ich kręgach mody, których różnorodność czyni z ukrywania sympatii politycznych problem bardziej złożony.

Opracowała

Natalia HIPSZ

A N E K S

Tabela 1

		Respondenci, którzy:				Liczba osób
		we wszystkich sytuacjach powiedzieliby o swoim poparciu dla każdej z sześciu partii	w co najmniej jednej sytuacji nie powiedzieliby o swoim poparciu dla przynajmniej jednej i nie więcej niż pięciu partii	w co najmniej jednej sytuacji nie powiedzieliby o swoim poparciu dla żadnej z sześciu partii	w niektórych sytuacjach powiedzieliby o swoim poparciu, w innych nie mają zdania, bądź odmawiają odpowiedzi	
		%	%	%	%	
Ogółem		42	22	31	5	1077
Płeć	Mężczyźni	46	20	31	3	508
	Kobiety	39	25	31	6	569
Wiek	18-24 lata	53	21	23	3	132
	25-34	57	18	24	2	208
	35-44	49	18	28	5	184
	45-54	41	21	35	2	164
	55-64	32	25	39	4	193
	65 lat i więcej	24	32	34	10	196
Miejsce zamieszkania	Wieś	38	19	39	4	409
	Miasto do 20 tys.	37	28	32	3	134
	20-100 tys.	46	21	28	4	212
	101-500 tys.	43	28	23	7	177
	501 tys. i więcej mieszk.	52	23	21	5	145
Wykształcenie	Podstawowe	32	22	38	8	256
	Zasadnicze zawodowe	42	22	34	2	264
	Średnie	44	23	29	4	366
	Wyższe	54	22	20	4	190
Grupa społ.-zaw. pracujący	Kadra kier., spec. z wyższym wyksz.	61	20	14	5	101
	Średni personel, technicy	57	21	18	4	53
	Pracownicy adm.-biurowi	50	27	23		71
	Pracownicy usług	45	19	30	5	73
	Robotnicy wykwalifikowani	47	19	31	4	118
	Robotnicy niewykwalifik.	30	23	44	3	52
	Rolnicy	36	22	39	2	59
	Pracujący na własny rach.	54	26	17	3	38
Bierni zawodowo	Renciści	40	19	38	3	79
	Emeryci	27	27	37	9	243
	Uczniowie i studenci	55	17	27	1	72
	Bezrobotni	30	28	38	4	64
	Gospodynie domowe i inni	46	21	31	1	56
Pracuje w:	inst. państw., publicznej	57	19	22	3	147
	spółce właścicieli prywatnych i państwa	49	15	32	4	89
	sekt. pryw. poza rolnict.	48	23	25	4	242
	prywatnym gosp. rolnym	36	24	37	3	50
Dochody na jedną osobę	Do 500 zł	37	22	39	2	158
	501-750	47	20	30	3	127
	751-1000	43	22	30	5	151
	1001-1500	39	28	29	4	186
	Powyżej 1500 zł	54	26	16	4	167
Ocena własnych war. mater.	Złe	39	20	35	6	169
	Średnie	37	24	33	6	487
	Dobre	49	22	27	3	421
Udział w prakt. religijnych	Kilka razy w tygodniu	30	31	35	5	59
	Raz w tygodniu	39	23	32	6	495
	1-2 razy w miesiącu	45	20	32	2	175
	Kilka razy w roku	52	18	26	4	240
	W ogóle nie uczestniczy	38	30	29	3	108
Poglądy polityczne	Lewica	39	26	32	3	156
	Centrum	46	18	33	3	361
	Prawica	47	27	23	3	303
	Trudno powiedzieć	33	22	37	9	256